

Dr. sc. Marijan Rajsman
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet prometnih znanosti u Zagrebu
Vukelićeva 4, 10 000 Zagreb
Tel.: +38512380222

Mr. sc. Nada Petričević
Sveučilište J. J. Strossmayera
Ekonomski fakultet u Osijeku
Gajev trg 7, 31000 Osijek
tel:+38531224400; fax:+38531211604

Vanessa Marjanović, bacc. oec.

UDK 334.713+65.012 (497.5)
Pregledni članak

RAZVOJ MALOG GOSPODARSTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

SAŽETAK

Poduzetništvo kao razvojna i pokretačka snaga svakog gospodarstva temelj je uspješnosti pojedine države. Bio mali, srednji ili veliki poduzetnik, svaki od njih ima odgovornost koju je preuzeo rizikom započinjanja bilo kakvog novog posla jer svaki novi posao ili ideja koja se treba ostvariti, otkriva pravog poduzetnika. Svaka mala ideja koja kroz provedbu postaje veliki posao daje priliku za daljnji razvoj poduzetnika, ali i potiče razvoj cjelokupnoga gospodarstva. Svakodnevno smo svjedoci nastajanja novih "poduzetnika" koji za razvoj vlastitog posla koriste vlastita, ali i tuđa, novčana i robna sredstva. Pravi poduzetnik je upravo onaj koji svoju ideju provede u djelo. Mali poduzetnici su najčešći poduzetnici koji kroz osnivanje vlastitih obrta ili trgovačka društva ostvaruju svoje poslovne snove. Mala trgovačka društva se suočavaju s problemima i uvjetima nemilosrdne tržišne utakmice obilježene velikim brojem bankrota i financijskih problema. U ovom se radu osvrćemo na situaciju u stanju malog gospodarstva u Republici Hrvatskoj te na problematiku na koju nailaze poduzetnici u svome radu.

Ključne riječi: poduzetnik, poduzetništvo, gospodarstvo, razvoj, poticajna sredstva, prednosti, nedostaci, obrazovanje, financiranje

1. Uvod

Malo gospodarstvo kao razvojna i pokretačka snaga svakog gospodarstva temelj je uspješnosti pojedine države. Svaki poduzetnik ima odgovornost koju je preuzeo rizikom započinjanja bilo kakvog novog posla jer svaki novi posao ili ideja koja se treba ostvariti otkriva pravog poduzetnika. Svaka mala ideja koja kroz provedbu postaje veliki posao daje priliku za daljnji razvoj poduzetnika, ali i potiče razvoj cjelokupnoga gospodarstva.

Predmet istraživanja ovog rada je istražiti, analizirati i sustavno izložiti specifičnosti razvoja malog gospodarstva u Republici Hrvatskoj. Upravo je malo gospodarstvo najdinamičniji dio gospodarstva Republike Hrvatske. Subjekti malog gospodarstva čine 98% od ukupnog broja gospodarskih subjekata. Malo gospodarstvo zapošljava 47,5% od ukupnog broja zaposlenih u hrvatskom gospodarstvu i kao takvo predstavlja značajan oslonac ekonomskom rastu i socijalnoj sigurnosti.

Svrha i cilj ovog istraživanja postavljeni su tako da se istraži u kojoj mjeri i s kojom dinamikom se razvija malo gospodarstvo u Republici Hrvatskoj, s posebnim osvrtom na mala trgovačka društva. Sukladno tome, prikazani su bitni izvori financiranja malih trgovačkih društava čime bi se omogućio njihov rast i razvoj. Cilj rada je prikazati i uočiti važnost koji imaju izvori financiranja za pokretanje malog gospodarstva.

Znanstveni doprinos ovog istraživanja predstavlja nadogradnju prethodnih istraživanja, a nalazi se u detaljnoj analizi postojećeg stanja te aktivnostima za kvalitetnije funkcioniranje malog gospodarstva u funkciji razvoja gospodarstva Republike Hrvatske.

2. Osnovne značajke malog gospodarstva

U ovom dijelu naglasak je na osnovnim značajkama malog gospodarstva koje uključuju osnovne informacije i definicije poduzetnika i poduzetništva te osnovne informacije i obilježja malih poduzetnika, uključujući prednosti i nedostatke te pravne oblike malih poduzetnika.

2.1. Pojmovno određenje i značaj poduzetnika

Poduzetnik je osoba koja posjeduje vlastito poduzeće, njime upravlja i od toga živi. Poduzetnik podrazumijeva duh, marljivost, ideju¹, no još uvijek nema jedinstvene definicije poduzetnika. Po jednim je to osoba koja stvara biznis ili proizvod, upravlja resursima i preuzima rizik da bi ostvario profit², odnosno osoba koja organizira, vodi te preuzima rizik poslovanja u cilju stjecanja dobiti. Po drugima, poduzetnik se može promatrati i kao kreator pa se tada može i definirati kao osoba koja procjenjuje glavni rizik stvaranja povećanog bogatstva pomoću glavnice, vremena i/ili karijere uz obvezu namicanja vrijednosti proizvoda ili usluge. Razlikuju se tri ključna elementa koja definiraju poduzetnika, a to su³: stvaranje povećanog bogatstva, namicanje vrijednosti i preuzimanje rizika.

Teško je iskazati osobine koje bi okarakterizirale poduzetnika, ali neka su istraživanja pokazala da će kao poduzetnici vjerojatno uspjeti oni koji posjeduju sljedećih šest osobina:⁴

- inovativnost
- razumno preuzimanje rizika
- samouvjerenost
- uporan rad
- postavljanje ciljeva
- odgovornost.

Različiti autori izvode različite tipologije poduzetnika, od kojih velika većina polazi od osobina poduzetnika. Prema kriteriju talenta i temperamenta, razlikuju se sljedeća gledišta tipologije poduzetnika:⁵

- *Univerzalac* je onaj poduzetnik koji je svestran i koji pokazuje interese za sva područja biznisa, ali ni u jednom nije takav da bi se mogao smatrati vodećim.
- *Pionir* je onaj poduzetnik kojega karakterizira spremnost na promjene – uz manju sklonost organizaciji i kontroli.
- *Organizator* je onaj poduzetnik koji pokazuje sklonost za temeljna načela moderne organizacije.
- *Rutiner* je onaj poduzetnik koji, suprotno od pionira, pokazuje neznatnu spremnost na promjene.

2.2. Pojmovno određenje i značaj poduzetništva

Poduzetništvo (*engl. entrepreneurship*) je spremnost pojedinca ili više partnera da uz određeno ulaganje kapitala i preuzimanje rizika uz neizvjesnosti uđe u poslovni pothvat s ciljem stvaranja profita. To je način gospodarskog djelovanja u kojem poduzetnik odlučuje *što*, kako i za koga stvoriti i na tržištu realizirati posao, ulazeći u poduzetnički pothvat na svoj trošak i rizik s ciljem stjecanja dobiti.⁶

Poduzetništvo nije profesija, to je sposobnost da se pokrenu neke aktivnosti radi postizanja određenog cilja, preuzimajući rizik i odgovornost.⁷ Bez obzira na to što se mogu poduzimati različite aktivnosti na različitim područjima, poduzetništvo je u uobičajenom smislu vezano uz gospodarstvo i uz pokretanje vlastitog posla. U poduzetništvo su ugrađena tri osnovna pojma:

- pokretanje novog posla
- sklonost riziku
- inovativnost.

Poduzetništvo je djelatnost poduzetnika usmjerena na pokretanje, organiziranje i inoviranje poslovanja poduzeća s temeljnom svrhom stvaranja novog tržišta. Poduzetništvo stalno teži novom i nikad se ne miri s postojećim. U modernom poduzetništvu vrijedi načelo da sve što je dobro danas nije dobro za sutra. Zato se na poduzetništvo ne smije samo gledati kao na oruđe vlastitog probitka, već ono oblikuje, trajno potiče i biva značajnim dijelom društvenog napretka.

Poduzetništvo današnjice obnavlja, transformira i potiče razvoj ekonomija diljem svijeta – ono generira pojavljivanje novih poslovnih pothvata, otvaranje brojnih novih, najčešće malih trgovačkih društava, novo zapošljavanje i obnavljanje „svježom krvi“ nacionalnih ekonomija, pružajući im vitalnost, inovativne proizvode i usluge i povećavajući im mogućnost za opći društveni, kulturni i socijalni napredak.⁸

2.3. Pravni oblici malog gospodarstva

Pravni, odnosno organizacijski oblici u kojima mali poduzetnici mogu poslovati nisu zakonski uređeni na jednom mjestu, već je poduzetnicima prepušteno da sami mogu izabrati za njih, najpovoljniji organizacijski oblik poslovanja. U nastavku se u skraćenom obliku opisuju najčešći pravno-organizacijski oblici malog gospodarstva u Republici Hrvatskoj, a to su:⁹

- trgovačka društva
- obrti
- zadrugarstvo
- obiteljsko-poljoprivredna gospodarstva.

Trgovačko društvo je pravna osoba koja svojstvo pravne osobe stječe upisom u sudski registar te se može osnovati za obavljanje gospodarske ili bilo koje druge djelatnosti.¹⁰ Za svoje obveze odgovara cijelom svojom imovinom. Imovina trgovačkoga društva nije imovina vlasnika društva, što znači da društvo ima svoju imovinu odvojenu od imovine članova. Trgovačko društvo može se organizirati kao:

- *društvo osoba* (osnivaju ga najmanje dvije osobe bez minimalno propisanoga kapitala, a odgovaraju neograničeno). Društvo osoba može biti javno trgovačko društvo (j.t.d.), komanditno društvo (k.d.) i gospodarsko-interesno udruženje (giu).
- *društvo kapitala* (može ga osnovati jedna osoba, za obveze društva odgovara do visine svoga uloga). Društvo kapitala može biti društvo s ograničenom odgovornošću (d.o.o.) ili dioničko društvo (d.d.). Visina osnivačkoga kapitala za d.o.o. iznosi 20.000 kuna, odnosno u slučaju d.d. 200.000 kuna.

Za razliku od obrta, trgovačko društvo ima složeniji obračunski sustav i veću kontrolu raspolaganja sredstvima.

Obrt je samostalno i trajno obavljanje dopuštenih gospodarskih djelatnosti u skladu sa Zakonom od strane fizičkih osoba sa svrhom postizanja dobiti koja se ostvaruje proizvodnjom, prometom ili pružanjem usluga na tržištu. Obrtnik je fizička osoba koja obavlja jednu ili više gospodarskih djelatnosti u svoje ime i za svoj račun, a pri tomu se koristi i radom drugih osoba. Za obveze nastale u obavljanju obrta odgovara cjelokupnom svojom imovinom. U odnosu na pravne osobe, obrt ima pojednostavljen obračunski sustav i olakšano raspolaganje gotovim novcem.

Zadruga je dobrovoljno udruženje zadrugara u kojem svaki član sudjeluje neposredno i koje zajedničkim poslovanjem po načelu uzajamne pomoći unaprjeđuje i zaštićuje svoj gospodarski i drugi profesionalni interes, u cilju ostvarenja svoje osobne i zajedničke dobiti zadrugara u skladu sa zakonom i pravilima zadruge. Ima svojstvo pravne osobe i upisuje se u sudski registar. Zadrugar je fizička osoba koja u cijelosti ili djelomično posluje preko zadruge, a stječe svojstvo zadrugara osnivanjem ili pristupanjem zadruzi. Zadrugar je vlasnik dijela imovine zadruge, odlučuje i upravlja poslovima u njoj. Na zadrugu i zadrugara primjenjuju se odredbe o ortakluku.

Poljoprivredno gospodarstvo jest proizvodno-gospodarska jedinica koja se bavi poljoprivredom, a djeluje kao trgovačko društvo, obrt ili zadruga ako je registrirano za obavljanje poljoprivredne djelatnosti te kao seljačko gospodarstvo ili obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo.

Individualni poljoprivrednik u svom domaćinstvu može proizvoditi poljoprivredne proizvode za vlastite potrebe ili ih prodavati na tržištu. Sama proizvodnja najčešće se obavlja u višečlanim poljoprivrednim domaćinstvima koja obično čine članovi uže obitelji. Poljoprivredno gospodarstvo i seljačko gospodarstvo ili obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo upisuju se u Upisnik seljačkih gospodarstava ili obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

2.4. Pojam i obilježja malog gospodarstva

U teoriji, zakonodavstvu i gospodarskoj praksi udomaćila se podjela trgovačkih društava na mala, srednja i velika. Međutim, jako je teško doći do definicije. Razlog tomu je što različite zemlje imaju vlastitu definiciju malih, srednjih i velikih trgovačkih društava. Bez obzira na to, postoje neki osnovni kriteriji na temelju kojih se mala i srednja trgovačka društva klasificiraju i razgraničavaju od velikih. Tako se u većini zemalja uzimaju u obzir najmanje tri osnovna kvantitativna kriterija koja se koriste:¹¹

- godišnji prosjek zaposlenih
- zbroj bilance nakon odbitka gubitka
- godišnji prihod od prodaje.

Mala trgovačka društva povećavaju konkurenciju, a time i učinkovitost gospodarenja, utječu na stabilnost cijena i prisiljavaju velika trgovačka društva na tržišne i proizvodne promjene. Postaju važnim pokretačem novog zapošljavanja i restrukturiranja gospodarstva te omogućuju lakše zadovoljavanje poduzetničkih pobuda, a povećavaju socijalnu i ekonomsku mobilnost stanovništva. To u uvjetima brzih promjena znači dragocjeni doprinos prilagodljivosti trgovačkih društava i gospodarstva u cjelini.

Prema Zakonu o računovodstvu, poduzetnici se razvrstavaju na male, srednje i velike, ovisno o pokazateljima utvrđenim na zadnji dan poslovne godine koja prethodi poslovnoj godini za koju se sastavljaju financijska izvješća, prema sljedećim uvjetima:¹²

- iznos ukupne aktive
- iznos prihoda
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine.

Mala trgovačka društva ne prelaze dva od sljedećih kriterija:¹³

- ukupna aktiva 32,500.000,00 kuna
- prihod 65,000.000,00 kuna
- prosječan broj radnika tijekom poslovne godine 50.

Subjekti malog gospodarstva su fizičke i pravne osobe koje samostalno i trajno obavljaju dopuštenu gospodarsku djelatnost radi ostvarivanja dobiti i dohotka na tržištu. Razlikuju se mikro, mali i srednji subjekti malog gospodarstva. Malo gospodarstvo čine subjekti koji:¹⁴

- zapošljavaju prosječno godišnje manje od 250 radnika
- su neovisni u poslovanju
- ostvaruju ukupni godišnji promet od 60 milijuna kuna ili imaju zbroj bilanci (ako su obveznici poreza na dobit), odnosno imaju dugotrajnu imovinu (ako su obveznici poreza na dohodak) u vrijednosti do 30 milijuna kuna.

2.4.1. Prednosti i nedostaci malih trgovačkih društava

Neke od prednosti malih trgovačkih društava su:

- neovisnost
- tržišna prilagodljivost
- mogućnost ostvarenja financijskog uspjeha
- sigurnost posla
- obiteljsko zapošljavanje
- izazov.

Neki od nedostataka malih trgovačkih društava su:

- porast odgovornosti
- mogućnost propasti
- podložnost fluktuacijama na tržištu
- ovisnost o konkurenciji
- financijska slabost
- nedostatak znanja i stručnosti
- nerazvijena pravna regulativa.

2.5. Financiranje malog gospodarstva

Financijska potpora malom gospodarstvu važan je dio ukupne potporne politike u svim državama koje smatraju da je razvoj tog dijela gospodarstva važan. Financijska struktura malih trgovačkih društava obično je raznovrsna. Tu se susreću sredstva vlasnika poduzeća ili partnerstva, krediti banaka i ulaganja tzv. rizičnog kapitala specijalnih financijskih institucija i sl. U zadnjem desetljeću razvila se znatna ponuda zajedničkih ulaganja u sklopu postojećih financijskih institucija ili trgovačkih društava, ali i izvan toga.

2.5.1. Vlastiti izvori novca

Nakon što je procijenio koliko novca treba za financiranje posla, poduzetnik mora odlučiti koji dio tog novca treba doći od ulagatelja kao vlastiti kapital (eng. *equity capital*), a koji dio od kreditora, kao tuđi kapital (eng. *debt capital*). Tako se u izvore sredstava za financiranje trgovačkih društava ubrajaju:¹⁵

- vlastiti izvori novca
- vlastiti novac poduzetnika
- vlastiti novac ulagatelja
- tuđi izvori novca
- krediti članova obitelji, prijatelja i privatnih kreditora
- krediti banaka i štedionica
- krediti nebankarskih financijskih institucija.

U vlastiti novac poduzetnika mogu se svrstati:

- *ušteđeni novac poduzetnika,*
- *novac od prodaje imovine poduzetnika.*

U vlastiti novac ulagatelja svrstavaju se:

- *ušteđeni novac članova obitelji i prijatelja*
- *ulozi privatnih ulagatelja*
- *ulozi tvrtki poduzetničkog kapitala*
- *ulozi društava za ulaganje u mala trgovačka društva*
- *ulozi velikih trgovačkih društava, banaka i drugih.*

2.5.2. Tuđi izvori novca

Poznato je da banke i štedionice preferiraju posuđivanja veće svote novca poznatim i velikim trgovačkim društvima s dobrim bonitetom. Međutim, mali poduzetnici teže dobivaju dugoročni kredit za započinjanje poslovanja. Stoga su rizici posuđivanja novca za nove i neizvjesne poduzetničke pothvate veliki. Naime, veliki broj malih trgovačkih društava „umire“ u prvim godinama života, odnosno u djetinjstvu. Ako i daju dugoročni kredit, banke i štedionice, radi smanjenja rizika pozajmljivanja i povrata novca, od malih poduzetnika traže osiguranje zajma (jamčevinu), kao što je:¹⁶

- vlastita materijalna imovina ili financijska imovina
- mjenica supotpisana od strane imućnih sudionika ili prijatelja
- oročeni novčani depozit
- garancija druge financijske institucije, garancijske agencije itd.

U zemljama u kojima je razvijen sustav kreditnih garancija, za utemeljenje poduzeća, mali poduzetnici često koriste jamčevne kredite. Ove kredite odobravaju poslovne banke koje su inače nesklone financiranju malih poduzetničkih pothvata, na temelju garancije neke države ili regionalne nebankarske financijske institucije. U tom slučaju garancijska institucija jamči da će banci nadoknaditi gubitak koji pretrpi zbog posuđivanja novca u visini garantiranog iznosa.

Nerazvijene zemlje imaju nebankarske financijske institucije za pružanje financijske potpore malim poduzetnicima. To su najčešće državne, regionalne i lokalne financijske institucije. Ovim kreditima se potiče i pomaže gospodarski razvoj, posebice utemeljenje i razvoj malog gospodarstva.

Niti najbolje poduzetničke ideje i programi ne mogu se realizirati bez kapitala. Zbog toga su za razvoj poduzetništva važne financijske institucije za financiranje malih trgovačkih društava.

3. Malo gospodarstvo u Republici Hrvatskoj

U ovom poglavlju naglasak je na temeljnim pretpostavkama razvoja malog gospodarstva, nakon čega slijedi analiza malog gospodarstva u Republici Hrvatskoj kroz broj subjekata, kroz zaposlenost, prema financijskim pokazateljima te kroz učinkovitost malog gospodarstva.

3.1. Temeljne pretpostavke razvoja malog gospodarstva u RH

U razvijenim zemljama poduzetništvo je važan činitelj gospodarstva. Da bi Hrvatska dostigla razvijene zemlje, najprije se moraju shvatiti određeni preduvjeti za brži razvoj poduzetništva. Temeljne pretpostavke za brži razvoj poduzetništva u Republici Hrvatskoj su¹⁷ pravne, financijske, obrazovne, znanstvene, savjetodavne, servisne i ostale pretpostavke.

Pravne pretpostavke su zakonski propisi koji reguliraju osnutak, registraciju i likvidaciju malih i srednjih trgovačkih društava i zakonski propisi o financiranju, računovodstvu i reviziji malih i srednjih poduzetničkih trgovačkih društava. Republika Hrvatska mora osigurati zakonsku potporu osnivanju i razvoju poduzetničkih trgovačkih društava. Danas registracija malih trgovačkih društava zahtijeva mnogo vremena i dokumenata. Uklanjanje administrativnih prepreka uspješno bi se trebala provoditi u dijelu registracije poslovnih subjekata kroz projekte e-Hrvatska, HITRO.HR i e-obrt. Smisao pokretanja ovih projekata je dobiti sve informacije i u najkraćem vremenu obaviti većinu potrebnih radnji za osnivanje društva i obrta. Ovakva informacijsko-komunikacijska mreža u kojoj su državna uprava i poslovni subjekti međusobno povezani u jedinstvenu komunikacijsku infrastrukturu olakšala je hrvatskim malim trgovačkim društvima osnivanje društava i obrta pružanjem specifične internetske potpore.

Financijske pretpostavke su nužne za razvoj poduzetništva jer bez kapitala nije moguće realizirati poduzetnički pothvat. Zbog toga su potrebne financijske institucije za financiranje malih trgovačkih društava. To mogu biti državne, regionalne i lokalne institucije za pružanje financijske potpore poduzetništvu, tj. pružanje mogućnosti dobivanja dugoročnih kredita. Sukladno tome, Hrvatska je osnovala

Hrvatsku banku za obnovu i razvoj (HBOR), čiji je zadatak, pored ostalog, pružiti financijsku pomoć malim trgovačkim društvima. Druga nacionalna institucija je *Hrvatska agencija za malo gospodarstvo* (HAMAG).

Obrazovne pretpostavke podrazumijevaju opće, stručno i poslovno znanje poduzetnika koje se stječe školovanjem od srednjih preko viših do visokih škola, ali i putem raznih seminara, tečajeva i posebnih škola u okviru cjeloživotnog obrazovanja. Obrazovni sustav Republike Hrvatske još nije prilagođen potrebama poduzetnika i menadžera malih trgovačkih društava.

Znanstvene pretpostavke podrazumijevaju sveučilišta, fakultete, znanstveno-istraživačke institute i znanstvene parkove u okviru kojih se provode istraživanja problema iz područja poduzetništva. Potrebno je veće uključivanje znanstvenika u teorijska i primijenjena istraživanja u domeni malih trgovačkih društava. Kod nas postoje fakulteti koji uspješno surađuju s poslovnom zajednicom poput FER-a, ETF-a i drugih. Također, mnogi fakulteti u svojim kurikulumima imaju kolegije poduzetništvo, no to sve je još uvijek nedovoljno.

Savjetodavne pretpostavke uključuju: savjetništvo za osnutak i registraciju malih i srednjih trgovačkih društava, investicijsko i financijsko savjetništvo, savjetništvo za tekuće poslovanje i razvoj poduzetništva te savjetništvo za likvidaciju malih trgovačkih društava.¹⁸ Mnogim je poduzetnicima potrebna stručna pomoć i savjeti. U Hrvatskoj postoje različite potporne i savjetodavne institucije poput Centara za poduzetništvo, poduzetničkih inkubatora i sl.

Servisne usluge pružaju računovodstvene, financijske, marketinške i revizorske tvrtke.

Da bi mogla stvoriti povoljne pretpostavke razvoja poduzetništva, Hrvatska mora koristiti znanja i iskustva razvijenih zemalja te podržavati poduzetnički koncept i razvijati poduzetničku kulturu.

3.2. Obilježja malog gospodarstva u RH

Mala trgovačka društva u mnogim državama, pa tako i u Republici Hrvatskoj, čine najvažniji segment poduzetničkog djelovanja i odvijanja gospodarskih aktivnosti. Nepresušno su vrelo inovacija i snažan izvor ekonomskog rasta, stvarajući povećane mogućnosti zapošljavanja i stjecanja prihoda.

Poduzetnički prostor Republike Hrvatske obilježavaju upravo mala trgovačka društva s pozitivnom dinamikom rasta ukupnog broja i varirajućom dinamikom pojedinih pojavnih oblika. Budući da je prepoznata važnost malih trgovačkih društava, u Hrvatskoj djeluju različite institucije kao sustav potpore malim poduzetnicima i poticatelji razvoja sektora malog gospodarstva.

Malo gospodarstvo je značajan segment hrvatskog gospodarstva, pokretač je razvoja cjelokupnog gospodarstva i zapošljavanja. Subjekti malog gospodarstva, odnosno trgovačka društva, čine 99,4% ukupnog broja gospodarskih subjekata.¹⁹ Malo gospodarstvo se lakše prilagođava zahtjevima tržišta, potiče privatno vlasništvo i poduzetničke sposobnosti, generira zapošljavanje i značajno pridonosi povećanju proizvodnje i izvoza.

Važnost velikih poduzetnika u ukupnim financijskim rezultatima iz godine u godinu lagano opada, a povećava se udio malih poduzetnika. Potvrđuju to i podaci za 2009. godinu, kada su mali poduzetnici zapošljavali 422.720 zaposlenika, ostvarili ukupni prihod od 211,3 milijardi kuna, 11,1 milijardi kuna dobiti nakon oporezivanja, 10,4 milijardi kuna gubitka nakon oporezivanja i 0,6 milijardi kuna neto dobiti (razlika između dobiti i gubitaka). Mali poduzetnici su u odnosu na 2008. godinu povećali broj zaposlenih 2,8%, smanjili ukupni prihod 6,9% te dobit razdoblja 13,1%.

Mali su poduzetnici u prvih devet mjeseci 2010. godine postigli najbolje financijske rezultate mjerene ekonomičnošću poslovanja jer su na uloženih 100 kuna ostvarili 104,53 kuna prihoda, srednje veliki poduzetnici imali su 102,28 kuna, a veliki poduzetnici 103,97 kuna. U prvih devet mjeseci 2010. godine prosjek za sve poduzetnike bio je 103,84 kuna prihoda na uloženih 100 kuna rashoda.

Rezultati poslovanja poduzetnika Hrvatske u prvih devet mjeseci 2010. godine, prema kriteriju veličine poduzetnika iz Zakona o računovodstvu iz 2007. godine, pokazuju da su sve tri kategorije poduzetnika prema veličini (mali, srednje veliki i veliki) poslovale relativno dobro jer je ostvarena bruto dobit.²⁰ Veliki poduzetnici ostvarili su 47,4% ukupnih prihoda i 47,4% ukupnih rashoda svih poduzetnika. Mali poduzetnici sudjeluju s 33,9% u ukupnim prihodima i 33,6% u ukupnim rashodima, dok srednji poduzetnici ostvaruju 18,7% ukupnih prihoda i 19% ukupnih rashoda.

Najbolje rezultate u 2010. godini ostvarili su veliki

poduzetnici, koji su imali 7,7 milijardi kuna bruto dobiti ili 49,0% ukupne bruto dobiti poduzetnika Hrvatske, zatim mali poduzetnici sa 6,3 milijardi kuna ili 39,7% ukupne bruto dobiti te srednje veliki s 1,8 milijardi kuna ili 11,3% ukupne bruto dobiti. U odnosu na isto razdoblje 2009. godine, u prvih devet mjeseci ove godine samo su veliki poduzetnici povećali bruto dobit za 3,2%, dok su ostale dvije kategorije poduzetnika smanjile bruto dobit i to srednji poduzetnici za 58,9%, a mali poduzetnici za 35,0%.

Iako su ostvarili najbolje rezultate mjerene ukupnim prihodom prema ukupnom rashodu, zaposlenici u malim trgovačkim društvima nisu za to bili i nagrađeni iznadprosječnim neto plaćama. Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom kod malih poduzetnika bila je 3.781 kunu, što je za 16,8% ispod prosječne mjesečne plaće kod poduzetnika Hrvatske, koja je iznosila 4.542 kune.²¹ Kao i u proteklim razdobljima, najbolje su prošli zaposlenici u velikim trgovačkim društvima s 5.572 kune prosječne mjesečne neto plaće, što je za 22,7% iznad prosjeka. U istom razdoblju zaposlenici u srednje velikim trgovačkim društvima primali su 4.714 kuna prosječne mjesečne neto plaće, što je za 3,8% iznad prosjeka Hrvatske.

Mala trgovačka društva pokazala su svoju fleksibilnost u poslovanju i u kriznoj 2010. godini, u prvih devet mjeseci uspjeli povećati svoj izvoz za 13,0% te ostvariti 13,8 milijardi kuna. Srednje veliki, također su povećali izvoz za 5,9% i ostvarili 13,9 milijardi kuna, a veliki su ostvarili 33,8 milijardi kuna prometa na inozemnom tržištu, što je prema devet mjeseci 2009. godine povećanje za 4,2%.

Najveći dio izvoza u prvih devet mjeseci 2010. godine ostvarili su poduzetnici prerađivačke industrije s 33,4 milijarde kuna, što je 54,3% udjela u ukupnom izvozu poduzetnika Hrvatske. Kao i proteklih godina, naši najvažniji izvozni sektori su brodogradnja s 4,1 milijardom kuna (6,7% udjela u ukupnom izvozu Hrvatske), proizvodnja električne opreme 3,7 milijardi kuna (6,0% udjela) te prehrambena industrija s 3,1 milijardi kuna (5,0% udjela u ukupnom izvozu Hrvatske).

Povećanje izvoza u prvih devet mjeseci 2010. godine pozitivan je znak, što je posljedica s jedne strane aktivnosti samih poduzetnika, i to u uvjetima smanjenja potražnje na domaćem tržištu uslijed gospodarske krize, a s druge strane povećane inozemne potražnje, budući da su hrvatski najvažniji gospodarski partneri (npr. Njemačka) izišli iz gospodarske krize.

Jačanjem malog gospodarstva doprinosi se povećanju zaposlenosti, učinkovitosti sustava socijalne sigurnosti, poticanju domaće proizvodnje i izvoza i stvaranju povoljne poduzetničke klime te se ostvaruju smjernice o malom gospodarstvu kao generatoru razvoja. Malo gospodarstvo je uz poticajne mjere održalo razvoj te je postalo činiteljem od značaja za prilagodbu tržišnim kretanjima i razvoja ukupnog gospodarstva.

3.3. *Financiranje malog gospodarstva u RH*

Jedna od vitalnih pretpostavki za osnivanje, funkcioniranje i razvoj malog gospodarstva je osiguranje kapitala u dovoljnoj količini, po prihvatljivoj cijeni i u razumnim rokovima. Malo gospodarstvo ima problema u pristupu određenim izvorima financiranja zbog svoje veličine, nedostatka imovine za pokriće ili vlastitog kapitala.

U usporedbi s razvijenim financijskim strukturama, financijsko okruženje u Republici Hrvatskoj je relativno siromašno. Banke i poneke štedionice dominantne su financijske institucije. One se uglavnom bave prikupljanjem novčanih sredstava (depozitna aktivnost) i odobravanjem kredita. Ostale financijske institucije za financiranje poduzetništva u Republici Hrvatskoj su nacionalne, regionalne i lokalne financijske institucije, štedno-kreditne zadruge, osiguravatelji, financijska poduzeća i financijski fondovi.

U Hrvatskoj posluju 30 poslovnih banaka²² koje su u okviru svoje ponude za gospodarstvo razvile i posebne programe namijenjene kreditiranju subjekata malog gospodarstva. Krediti koje banke daju su krediti po principu tekućeg računa, revolving krediti te krediti na obročnu otplatu za investicije. Većina banaka sudjeluje u kreditiranju malog gospodarstva svojim posebnim programima kreditiranja poduzetništva kroz suradnju s Hrvatskom bankom za obnovu i razvitak, programima u suradnji s državnim bankama, resornim ministarstvima, jedinicama područne i lokalne uprave te kreditnim aktivnostima definiranim za opće namjene.

U Hrvatskoj, kao i u svakoj drugoj zemlji koja ima u određenoj mjeri reguliran odnos prema potrebama poduzetništva, postoje jamstvene agencije ili uredi koji odobravaju odobrenim projektima ili subjektima malog gospodarstva jamstva za dio zatraženog kredita, uz uvjete koji se razlikuju u svakoj zemlji.

Najznačajnije državne financijske institucije u kreditiranju malog gospodarstva su:²³

- Hrvatska banka za obnovu i razvoj (HBOR)
- Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG)
- Razvojni fondovi
- Resorna ministarstva
- Lokalni i područni organi samouprave.

Hrvatska banka za obnovu i razvitak (HBOR) je razvojna i izvozna banka osnovana sa svrhom kreditiranja obnove i razvitka hrvatskoga gospodarstva. Osnovana je 12. lipnja 1992. godine donošenjem Zakona o Hrvatskoj kreditnoj banci za obnovu (HKBO), a u prosincu 1995. godine Banka mijenja naziv u Hrvatska banka za obnovu i razvitak. Djelatnosti Hrvatske banke za obnovu i razvitak su:

1. financiranje obnove i razvitka hrvatskoga gospodarstva
2. financiranje infrastrukture
3. poticanje izvoza
4. potpora razvitku malog i srednjeg gospodarstva
5. poticanje zaštite okoliša
6. osiguranje izvoza hrvatskih roba i usluga od netržišnih rizika.

U 2010. godini, unatoč otežanim uvjetima poslovanja, Hrvatska banka za obnovu i razvitak ostvarila je značajnu suradnju s posebnim financijskim ustanovama te je pribavila 350 milijuna eura za hrvatske gospodarstvenike i to 50 milijuna eura od CEB-a po kreditnoj liniji za mikro, mala i srednja poduzeća.²⁴

Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG) osnovana je odlukom Vlade Republike Hrvatske, uređena Zakonom o poticanju razvoja malog gospodarstva te jedan od glavnih nositelja provedbe Programa razvoja malog gospodarstva. Njezina je uloga da kao stručno tijelo usklađuje, prati i analizira provedbu poticajnih mjera, izvještava Vladu Republike Hrvatske i nadležna ministarstva o postignutim rezultatima glede poticanja razvoja malog gospodarstva. Njezini zadaci su u provedbi financijskih poticajnih mjera, posebno u davanju garancija i subvencija (poticaja) subjektima malog gospodarstva te pružanju stručne pomoći poduzetnicima i onima koji bi to htjeli postati.

Fond za razvoj i zapošljavanje provodi više različitih programa i djelatnosti kojima je svrha potaknuti razvoj gospodarstva, investicija i tehnologija, a posebno razvoj malog gospodarstva, otvaranje poslovnih i razvojnih centara, slobodnih i industrijskih zona te ostale infrastrukture, kao i stvaranje uvjeta za korištenje nekretnina u vlasništvu države u funkciji razvojnih programa. Ovaj fond je zamišljen i organiziran kao aktivni implementator razvojnih programa u gospodarstvu Republike Hrvatske. Pored toga, fond provodi kreditiranje restrukturiranja poduzetnika, kreditiranja poduzetnika početnika i projekata kooperanata – nezaposlenih osoba te kreditiranje programa poduzetničke infrastrukture.

Djelatnost Fonda za regionalni razvoj je poticanje ujednačenog regionalnog razvoja Republike Hrvatske, što se ostvaruje provođenjem posebnih poticajnih programa za slabo naseljena područja, područja od posebne državne skrbi, otoka, brdsko-planinskih područja, graničnih i pograničnih područja te slabije razvijenih područja – kroz razvoj gospodarstva i infrastrukture.

3.4. Poticajna sredstva za razvoj malog gospodarstva u RH

Stvaranje uvjeta za razvoj malog gospodarstva zahtijeva usklađenu državnu politiku kojom se obuhvaćaju aktivnosti različitih područja – od obrazovanja i znanosti, uklanjanja administrativnih prepreka i prevelike propisanosti, do jačanja potpornih institucija poduzetništva i poslovne infrastrukture te regionalnog razvoja.

Problemi poticajnog sustava poduzetništva su administrativne prepreke, nedovoljna koordiniranost vladinih politika u stvaranju poticajnog okruženja za poduzetničke aktivnosti – velik broj institucija na središnjoj i regionalnoj razini potiče poduzetništvo bez koordinacije i mjerenja uspješnosti poticajnih programa i provedba politike usklađene s regionalnim razvojnim potrebama.

Svake četiri godine Ministarstvo gospodarstva izrađuje operativni plan za razvoj malog i srednjeg gospodarstva. Zadnji prihvaćeni Program, koji se temelji na Zakonu o poticanju razvoja malog i srednjeg gospodarstva, Vlada RH je prihvatila 2008. godine.²⁵

Programom poticanja malog i srednjeg gospodarstva utvrđeni su sljedeći ključni ciljevi razvoja malog gospodarstva: jačanje konkurentske sposobnosti,

ravnomjeran regionalni razvoj, podizanje kvalitete poduzetničke infrastrukture, smanjenje administrativnih prepreka, jačanje poduzetničke klime u društvu te internetizacija i elektroničko poslovanje.²⁶

U spomenutim smjernicama naglasak treba staviti na jačanje konkurentske sposobnosti malog gospodarstva. Program je u prioritete stavio poticanje razvoja brzorastućih djelatnosti, stvaranje razvojnih uvjeta za produktivnije poslovanje poduzetnika, povećanje udjela malih **trgovačkih društava** i obrta temeljenih na visokim tehnologijama, ali isto tako i povećanje ukupnih ulaganja u malo gospodarstvo i povećanje izvoza te izgradnju izvoznih klastera kao nužnih temelja za konkurentnost. Cjelovito obrazovanje za poduzetništvo i strukovno obrazovanje sukladno potrebama gospodarstva te poticanje fleksibilnih oblika zapošljavanja jednako su značajni u uvjetima strukturne nezaposlenosti koja je prisutna u Hrvatskoj.

Operativni plan poticanja malog i srednjeg gospodarstva za 2010. godinu izvršen je u cijelosti, a ukupna planirana proračunska sredstva preraspoređena su temeljem rebalansa proračuna. Povećani su iznosi bespovratnih potpora na projektima „Poduzetništvo žena“ i „Poduzetništvo mladih, početnika i osoba s invaliditetom“, kao i za ulaganja u izgradnju poduzetničkih zona.

Cilj je ovakvog projekta poticanje proizvodnje i konkurentnosti proizvoda uvođenjem novih tehnologija i tehnoloških postupaka, unaprjeđenjem postojećih tehnologija, tehnoloških postupaka i razvojem novih proizvoda i proizvoda s višom dodanom vrijednosti. Također, poticajnim mjerama nastoji se stvarati i unaprjeđivati marketinški pristup upravljanja tvrtkom, a time povećati konkurentnost proizvoda i gospodarskog subjekta. Realizacijom navedenih aktivnosti želi se postići viša razina sposobnosti suočavanja s konkurentskim pritiscima i tržišnim snagama u području malog i srednjeg gospodarstva.

Operativni plan za 2011. godinu sastojao se od od sljedećih devet poticajnih područja:

- konkurentnost i inovacije za koje je izdvojeno 80,2 mil. kuna
- poduzetnička infrastruktura (54,6 mil. kuna)
- povoljno financiranje uz subvencije kamata (41,5 mil. kuna)
- obrazovanje za poduzetništvo (5,0 mil. Kuna)
- obrtništvo i Obrtni registar (18,4 mil. kuna)

- sufinanciranje projekata financiranih iz sredstava EU (45,3 mil. kuna)
- poticanje međunarodne konkurentnosti i internacionalizacija (32,3 mil. kuna)
- ulaganje u fondove za razvoj – Fondovi za gospodarsku suradnju (100 mil. kuna)
- rad HAMAG-a, Hrvatskog saveza zadruga, organizacija Nacionalnog savjetovanja, Registar potpora (30,6 mil. kuna).

Sveukupna sredstva Operativnog plana poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu iznose 407,9 milijuna kuna. Tako je 24,5% ulaganja u Fondove za gospodarsku suradnju, čime će našim poduzetnicima biti dostupan novi izvor financiranja, 11% sredstava koja se koriste kao participacija za korištenje pretpristupnog programa IPA III C – Regionalna konkurentnost i članarina za korištenje Programa zajednice CIP-a. U korištenju IPA sredstava, 75% su sredstva iz tog pretpristupnog programa, a 25% su sredstva iz nacionalnog proračuna, odnosno vode se kod korisnika projekta, u ovom slučaju Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva – Uprava za malo gospodarstvo.

Kroz navedene se projekte subjekte malog gospodarstva priprema za korištenje strukturnih fondova i jača njihova konkurentska sposobnost. Iznos od 80,2 mil. kuna ili 20% izdvojeno je za jačanje konkurentnosti, 13,4% za poduzetničku infrastrukturu – poduzetničke zone, i potporne institucije – razvojne agencije, poduzetnički centri i inkubatori, tehnološki centri, 10% sredstava za subvencije kamata, a 8% za jačanje međunarodne konkurentnosti.

3.5. Obrazovanje za poduzetništvo

Strategija učenja za poduzetništvo pod nazivom „Poduzetna Hrvatska“ daje okvir za sveobuhvatno stvaranje obrazovno – poticajnog, poduzetništvu usmjerenog društvenog okruženja. Time se potiče primjereniji način razmišljanja što predstavlja pripremu za nove ekonomske trendove razvoja ljudskog potencijala. Poduzetnici su 2007. godine, kao najtraženija područja edukacije izdvojili poslovna

znanja i vještine (poslovno pregovaranje, marketing i prodaja, upravljanje kvalitetom), zatim znanja i vještine vođenja ljudi (komunikacijske vještine, motiviranje), od općih znanja i vještina, najtraženiji su rad na računalu, prezentacijske vještine i strani jezici. xxviii

U *Programu poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012.* navodi se da se za obrazovanje u funkciji konkurentnosti gospodarstva primjenjuje načelo cjeloživotnog učenja, što je rezultat činjenice da se količina novih znanja ubrzano povećava, te znanja stečena u formalnom obrazovnom sustavu zastarijevaju – nisu dostatna potrebama gospodarstva i podizanju društvenog standarda. U izradi i provođenju projekata za obrazovanje u poduzetništvu, Hrvatska kao zemlja kandidat za EU uvažava smjernice *European Training Foundation, EU Employment Strategy and Guidelines, Lisbon Declaration* i *Copenhagen Declaration*...Tijekom dosadašnjih aktivnosti vezanim za provedbu načela Europske Povelje za malo gospodarstvo, pokazalo se da je Hrvatska u regiji najviše učinila na provedbi cjeloživotnog učenja u poduzetništvu.²⁷ Prema izvješću Europske komisije temeljem sustava pokazatelja za praćenje (*SME Policy Index benchmarking*), među sedam zemalja u regiji Hrvatska je izdvojena kao jedina zemlja s jasnom politikom obrazovanja u poduzetništvu i za poduzetništvo.

Projektom „Obrazovanje u poduzetništvu“ obuhvatit će se poduzetnici početnici, poduzetnici u rastu i razvoju, socijalno poduzetništvo i zadružno poduzetništvo, zatim posebni obrazovni programi za izvoznike, informatička izobrazba i e-poslovanje, sveučilišta s poduzetničkim studijima i stipendiranje studenata na specijalističkim studijima s programima za poduzetništvo te akademsko poduzetništvo. Cilj je projekta obrazovanje obrtnika, unaprjeđenje strukovnog obrazovanja, cjeloživotno obrazovanje obrtnika, poticanje obrtničkih radionica i trgovačkih društava na primanje učenika na praksu, stipendiranje učenika za obrtnička zanimanja te stručno usavršavanje obrtnika. Nositelji ovog projekta su MINGORP, MZOŠ, HOK, POK-ovi, srednje strukovne škole te ustanove za obrazovanje odraslih.

4. Zaključna razmatranja i preporuke

Malo gospodarstvo je akcelerator cjelokupnog gospodarstva jedne države, odnosno ekonomije; ono je ključni element za povećanje konkurentnosti društva kroz generiranje rasta i otvaranje novih radnih mjesta. Njegova važnost i kompleksnost očituje se u mnogobrojnim čimbenicima koji utječu na njega, od ekonomskih, tehnoloških pa sve do socioloških i društvenih, a uključuju zapošljavanje, razvoj, stabilnost društva, stupanj obrazovanja. Razvojem malog gospodarstva jača i ukupna snaga gospodarstva, čime se postiže materijalna neovisnost, a samim time i egzistencija građana. Stoga, to poduzetništvo treba biti inkorporirano u gospodarski i cjelokupni društveni sustav da bi se osigurala njegova učinkovita funkcionalnost i razvoj, kao pretpostavke razvoja gospodarstva i društvenoga blagostanja.

Sposobnost stvaranja novih radnih mjesta i prosperitet kakav treba Republika Hrvatska leži upravo u malom gospodarstvu. Malo gospodarstvo najvažniji je izvor poduzetničkih pothvata, pružajući mogućnosti djelovanja u različitim pojavnim oblicima i fizičkim i pravnim osobama. Gledajući pojavne oblike poduzetništva, naglašen je broj obrta i trgovačkih društava. Dominirajuće djelatnosti u ukupnom broju malih poduzeća svih oblika su: trgovina na veliko i malo, promet nekretnina, proizvodnja i građevinarstvo. Povećavanje investicija u znanje i tehnološki razvoj, te sistematičan pristup ka stvaranju preduvjeta za razvoj poduzetničkog sektora, koji bi garantirao dugoročan, stabilan gospodarski rast i produktivnost, globalni je cilj Ministarstva.

U Hrvatskoj ozračje nije povoljno za ljude koji se bave poduzetništvom, odnosno ne postoji cijeli sustav koji bi podržavao te ljude. Iako je Ministarstvo poduzetništva i obrta uložilo velika sredstva poreznih obveznika u reklamiranje i promidžbu svojih aktivnosti i u državne projekte koji podržavaju razvoj malog gospodarstva, rezultati su vrlo skromni. Poduzetnike muči troma, nesposobna i nedjelotvorna državna uprava, komplicirana procedura i neučinkovito pravosuđe. Zatim, ne postoji strategija povezivanja malih, srednjih i velikih poduzetnika. Nema koordinacije, postoji mnogo institucija

unutar države koje se bave malim i srednjim gospodarstvom, ali te institucije nisu povezane, a one bi se trebale baviti upravo povezivanjem poduzetnika. Vlada RH govori kako su joj mali poduzetnici vrlo bitni za razvoj gospodarstva, ali im isto tako baš i ne omogućava olakšano poslovanje.

Mala trgovačka društva generator su novih radnih mjesta, inovacija, gospodarske dinamičnosti i jačeg društvenog uključivanja u Europsku uniju. Malo gospodarstvo u Republici Hrvatskoj trebalo bi odigrati još značajniju ulogu u budućem gospodarskom razvoju zemlje.

Općenito se može zaključiti za sve zemlje u tranziciji, pa tako i za Hrvatsku, da mogu na nekoliko načina dati snažnu podršku poduzetništvu:

rasterećenjem novih poduzetnika od davanja u obliku poreza i ograničavajućih propisa

banke i druge institucije koje pozajmljuju novac trebale bi imati više sluha za molbe i potrebe poduzetnika

stvaranjem suvremenog poreznog i carinskog sustava koji će poticati i stimulirati poduzetnička ulaganja u mala trgovačka društva.

poticanjem eksperimentiranja, te smanjenjem rizika

podržavanjem ideje kako poduzetnici služe društvu i imaju moralnu obvezu glede uspjeha tog društva

pružanjem mogućnosti mladim ljudima da na sveučilištima uče o poduzetništvu i istodobno vode poslove.

Zaključno, može se istaknuti kako prostora za razvoj poduzetništva i poduzetničkih aktivnosti u Republici Hrvatskoj još ima, te je potrebno nastaviti poticati razvoj poduzetništva mjerama ekonomske politike, izgradnjom i unapređivanjem normativnog okvira, kao i institucija za poticanje poduzetničkih aktivnosti. Država je razvila sustav poticaja i institucionalnu potporu poduzetništvu u vidu različitih agencija koje osiguravaju pomoć. Pritom je moguće i potrebno koristiti najbolja iskustva uspješnih zemalja u poticanju poduzetništva.

LITERATURA

1. Buble M., Kružić D., *Poduzetništvo: realnost sadašnjosti i izazov budućnosti*, Zagreb, RRiF plus
2. Horvat Đ., Kovačić M., *Menadžment u malom poduzetništvu*, Cera Prom d.o.o., M.E.P. Consult, Zagreb, 2004.
3. Siropolis, N.C., *Menadžment malog poduzeća*, MATE d.o.o., Hrvatska obrtnička komora, Zagreb, 1995.
4. Švaljek S., *Pristupanje Europskoj uniji: očekivani ekonomski učinci*, Ekonomski institut, Zagreb, 2007.
5. Vidučić, Lj., *Mala i srednja poduzeća: financijski, računovodstveni i pravni aspekti osnivanja i poslovanja*, Ekonomski fakultet u Splitu, Split, 2005.
6. Marković I., *Temeljne pretpostavke razvoja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj*, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci, sv. 2., 1995.
7. Marković, I., *Financiranje, Teorija i praksa financiranja trgovačkih društava*, Računovodstvo revizija i financije, Zagreb, 2000.
8. *OPERATIVNI PLAN poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2011.
9. *Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2008.
10. Agronomski fakultet: <http://www.agr.hr/>, 26.03.2011.
11. Ekonomski fakultet u Osijeku: <http://oliver.efos.hr/>, 21.03.2011.
12. Ekonomski institut, Zagreb: <http://www.eizg.hr/>, 12.04.2011.
13. Financijska agencija - FINA: <http://www.fina.hr/>, 02.04.2011.
14. Financirajmo hrvatske poduzetnike: <http://poduzetnici.blog.hr/>, 10.04.2011.
15. Hrčak - Portal znanstvenih časopisa RH: <http://hrcak.srce.hr/>, 05.04.2011.
16. Hrvatska obrtnička komora: <http://www.hok.hr/>, 12.04.2011.
17. Hrvatska banka za obnovu i razvitak: <http://www.hbor.hr/>, 03.04.2011.
18. Hrvatska agencija za malo gospodarstvo: <http://www.hamag.hr/>, 25.03.2011.
19. Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva: <http://www.mingorp.hr/>, 21.03.2011.
20. Moj faks – portal za studente: <http://www.moj-faks.hr/>, 21.03.2011.
21. Narodne novine: www.nn.hr/, 21.03.2011.
22. Profitiraj.hr: <http://www.profitiraj.hr/>, 11.04.2011.
23. Poduzetnički portal: <http://www.poduzetnistvo.org/>, 04.04.2011.
24. Poslovni.hr: <http://www.poslovni.hr/>, 03.04.2011.
25. Poslovni forum: <http://www.poslovniforum.hr/>, 25.03.2011.
26. Sudačka mreža. <http://www.sudacka-mreza.hr/>, 04.04.2011.

BILJEŠKE (ENDNOTES)

- 1 Buble M., Kružić D., *Poduzetništvo: realnost sadašnjosti i izazov budućnosti*, Zagreb, RSiF plus, str. 37.
- 2 Ibidem, str. 210.
- 3 Ibidem, str. 46.
- 4 Siropolis, N.C., *Menadžment malog poduzeća*, MATE d.o.o., Hrvatska obrtnička komora, Zagreb, 1995., str. 43-47.
- 5 <http://www.mojfaks.com/skripte/ekonomski-fakultet-rijeka/vanjskotrgovinsko-poslovanje-356>, 21.03.2011.
- 6 <http://hr.wikipedia.org/wiki/Poduzetni%C5%A1tvo>, 21.03.2011.
- 7 <http://www.mingorp.hr/UserDocsImages/Vodic1.pdf>, 21.03.2011.
- 8 Buble M., Kružić D., op. cit., str. 5.
- 9 <http://www.poslovniforum.hr/about02/un-42.asp>, 25.03.2011.
- 10 <http://www.hamag.hr/baza-znanja/zapocnite-posao/kako-zapoceti-posao.html>, 25.03.2011.
- 11 http://www.tvrtka.biz/tvrtka/index.php?option=com_content&task=view&id=39&Itemid=1, 24.03.2011.
- 12 Zakon o računovodstvu, NN 109/07
- 13 Ibidem
- 14 Horvat Đ., Kovačić M., *Menadžment u malom poduzetništvu*, Cera Prom d.o.o., M.E.P. Consult, Zagreb, 2004., str. 18.
- 15 http://www.agr.hr/cro/nastava/ms/moduli/doc/ag2116_financiranje_izvori_financiranja_poduzeca.pdf, 26.03.2011.
- 16 Marković, I., *Financiranje, Teorija i praksa financiranja trgovačkih društava*, Računovodstvo revizija i financije, Zagreb, 2000., str. 69.
- 17 Marković I., *Temeljne pretpostavke razvoja malih i srednjih poduzeća u Hrvatskoj*, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Rijeci, sv. 2., 1995., str. 334-341.
- 18 Ibidem, str. 340.
- 19 *Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012.*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2008., str. 4.
- 20 <http://www.fina.hr/Default.aspx?art=9651&sec=1491>, 02.04.2011.
- 21 <http://www.fina.hr/Default.aspx?art=9651&sec=1491>, 02.04.2011.
- 22 <http://www.hbor.hr/Default.aspx?sec=1397> 03.04.2011.
- 23 Vidučić, Lj., *Mala i srednja poduzeća: financijski, računovodstveni i pravni aspekti osnivanja i poslovanja*, Ekonomski fakultet u Splitu, Split, 2005., str. 60.
- 24 <http://www.poslovni.hr/vijesti/kreditna-aktivnost-hbora-u-prvih-11-mjeseci-povecana-77-posto-166456.aspx>, 03.04.2011.
- 25 NN 29/02, i izmjene i dopune NN 63/06
- 26 *OPERATIVNI PLAN poticanja malog i srednjeg poduzetništva za 2011. godinu*, Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva, Zagreb, 2011., str.3.
- 27 *Program poticanja malog i srednjeg poduzetništva 2008.-2012.*, op. cit., str. 9. <http://www.hrvatskiproizvod.com> (02.04.2011.)

Marijan Rajsman
Nada Petričević
Vanessa Marjanović

DEVELOPMENT OF SMALL ENTREPRENEURSHIP IN THE REPUBLIC OF CROATIA

ABSTRACT

Entrepreneurship is a driving force of any economy and as such, the foundation of a country's success. Whether we speak of small, medium or large enterprises, each of them has responsibility assumed by taking on a risk of starting a new business, because every new idea to be realized reveals a true entrepreneur. A small initial idea can become a big business in the course of its implementation, thereby ensuring further development of entrepreneurs, but also contributing to the growth of the entire economy. New "entrepreneurs" are emerging on a daily basis, funding their start-ups with their own or borrowed means. A true entrepreneur is the one who manages to realize his or her idea. Small entrepreneurs account for the largest proportion of new businesses. They have to deal with conditions of ruthless competition characterized by a large number of bankruptcies and financial problems. In this paper we address the situation of small business in the Republic of Croatia and the problems faced by entrepreneurs in conducting their business.

Keywords: entrepreneur, entrepreneurship, economy, development, incentives, benefits, disadvantages, education, funding